

v gostilnico, je gospoda zase v svoji sobi, se zabava in raduje med seboj, med nas jih je sram priti. Če srečam gospoda na cesti, se mu moram odkriti, odzdravi sicer, a da bi se nekoliko z menoj pogovarjal, tega ne stori, ga je sram. Gospoda živi zase, nosi glavo pokonci in nas ne pozna, kmet in delavec mora storiti ravno tako. Gospoda naj voli svoje poslance, mi bomo volili svoje. Res je, da ima tudi duhovščina svoje napake. Ako se bomo prepričali, da nas vodi ta za nos, bomo že opravili o svojem času z njo račun.“

Ali ni vse gola resnica kar je ta povedal? Kar je na kmetih in po mestih bolj omikanege ljudstva, je večinoma še birokrškega duha; prepojeno je z duhom, ki je strogo konservativnemu in demokratskemu duhu našega preprostega naroda nasproten. In te nedostatke se ne da odpraviti kar čez noč. Če hočemo gojiti napredno idejo, moramo pred vsem odstraniti to, kar je demokratizmu nasprotno. Omikani sloji se morajo približati duhu narodove mase, znati morajo z njo misliti, čutiti, upoštevati jo morajo, delovati za obči narodni blagor, pridobiti si morajo ugled, spoštovanje, ljubezen in hvaležnost ljudstva, potem je šele mogoče misliti na pomoč ljudstva za napredno stranko. Ali je pa upanje to doseči v doglednem času. Po našem prepričanju — težko! Naši omikani sloji so tako razdvojeni med seboj, da bi moral računati skoraj na čudež, preden bi se ti demokratizirali. Uradnik, birokrat od nog do glave, prezira vse, kar ni njemu enakega. Trgovci skrbe zase, veliki posestniki so ponosni na svoje imetje — in ti so glavni faktorji zlasti na kmetih. Napredni, zavedni in narodni so, a kaj jim vse to pomaga, ker so med seboj razdvojeni, needini. Prave ljubezni do skupnega narodnega delovanja med njimi ni dobiti. Če je kdo vnet za skupno narodno delo, če se žrtvuje za dobro in plemenito reč, naleti takoj na strahovite ovire, navadno se sliši: „Če je ta zraven, jaz ne sodelujem. Kaj, oni nas bo vodil, ker je nezmožen, neveden in neumen? Tega človeka jaz ne morem trpeti, čeprav mi ni napravil nič slabega!“ — Ako gre za splošni narodni blagor, bi se morali odstraniti vse take osebnosti, a ravno osebnosti so žalibog med našo inteligenco v tako bujnem cvetju, da se preprosto ljudstvo nad tem izpodtika. Tako ne moremo nikamor naprej. Razna društva hirajo, izumirajo, so nedelavna in zato brez pomena. Ta je jasen dokaz, da je neuspeh napredne stranke kriva naša inteligenca sama.

veličino — in čil sem se zbudil drugega dne zgodaj v jutro v teh nebeških višavah.

Izpili smo čaj, si ovili krog vratu površnike, da bi nas pri plezanju ne ovirali, in nastopili smo vratolomno vzpenjanje po železnih klinih na vrh Triglava. Ta tura je — najtežavnejša in najnevarnejša — le za vajene turiste, ki imajo mirno kri, zdravo srce in krepke mišice.

Omenjam pa še enkrat, da nudi Kredarica skoro ravno isti velikanski razgled, in pot od Bohinjskega jezera skozi Srednjo vas na Kredarico ni ravno naporna in nevarna, in jo vsak zdrav človek lahko izvrši — in nikdar mu je ne bo žal. Naš vodnik nam je podal potrebna navodila, da ne smemo kamenja prožiti, s telesom naslanjati se proti klinom ob skalovju itd. in začeli smo se spenjati — vodnik naprej, mi tik drug za drugim vsi nekako svečano-resno, zatopljeni v svoje misli. — Pleza se po ozkem, kakor dobra klop širokem grebenu; drugod zopet ob visečih skalah, kamor so vsekane stopnice in ob straneh za poprijemanje zabiti železni klini in ob njih železne žice; pot drži večinoma strmo navzgor in na Veliki Triglav skoro navpično; na obeh straneh pa zijajo ob navpičnih in visečih stenah grozni, vrtoglavi prepadi. — Zvezdice

Vzgojiti bi bilo treba za skupno narodno delo najprej mnogo iskreno čutečih in delavnih voditeljev, ki bi te nedostatke odpravili, inteligenco odgojili v demokratskem duhu, potem je šele mogoče misliti, da bi bila narodna masa sodelujoča. Odgojiti je treba v tem duhu nov rod — in za to sta poklicana v prvi vrsti ljudska šola in učiteljstvo, prepojeno z ljubeznijo do naroda v demokratskem smislu.

Bila je ljudska veselica v narodne namene z lepim vzporedom na javnem prostoru s prostovoljno vstopnino. Daleč naokolo po sosednih vaseh so vabili lepaki ljudstvo k veselici. Ljudstva je prišlo res veliko, veselica je bila lepa in tudi dohodki izdatni, a udeleženci so bili skoraj izključno le iz srednjega stauu, preprostega naroda ni bilo skoraj nič. Učiteljstvo je hodilo po hišah vabit in razlagat pomen veselice, vse ni pomagalo nič. Povsod je bil skoraj podoben odgovor: „Prišla bo samo gospoda, kmet in gospoda pa ne gresta skupaj.“ Mnogo radovednežev je gledalo od daleč, blizu se niso upali. Našemu preprostemu narodu je vcepil duh časa, spomin zatiranja, odiranja in preziranja, strah in zdržnost pred gospodo sploh, čeprav je ta iz naroda samega vzrasla ter med narodom živi in deluje. Deloma se tudi sramuje bolj omikanih krogov, ker se ne zna tako vesti, govoriti in nastopati. Sedaj je nastopila doba demokratizma; višji, srednji stanovi in privilegiranci so prišli v politiki ob nekdanjo veljavo in moč, pri volitvah ni nobenega razločka — in državni parlament je vir politike, napredka in blaginje, zato se morajo zblížati ti stanovi v eno samo skupino, v eno samo telo z enako čutečo dušo. Kako se ima to vršiti, je veliko delo bodočnosti, s katerim je treba takoj začeti, ker duh časa zahteva to.

Sedaj je na površju demokratizem. Duh časa zahteva, da se v tem smislu preuredi vsaka stranka, ki hoče živeti. Klerikalizem je duh časa pravočasno uporabil. Zatajil je svoje katoliško ime ter ga zamenjal s „Slovensko Ljudsko Stranko“ po zgledu „Volkspartei“ med Nemci.

Numerirajmo kosti!

Treba jih bo, ker se je pri nas že začela praksa po navodilu dr. Šusteršiča. Dobili smo vest, da so v krajnih šolskih svetih v Retečah in v Sori dejansko napadli dva naša tovariša.

so ugaševale in veličastni komet, ki smo ga opazili na nebeškem svodu, se je pomikal proti vzhodu, ko smo srečno priplezali na triglavski Vršac do Aljaževega stolpa 2865 m.

Sivi somrak je ogrinjal spečo prirodo, ko smo stali na vrhu čistiljivega orjaka Triglava, a po dolih so se leno premikale sive megle, ki so se polagoma izgubljale druga za drugo, ne da bi vedeli, kdaj. Tam daleč na vzhodu se je zdajci začelo daniti, obzorje je obrobjala svetlorumena progga, ki je postajala vedno večja, nje barva pa bolj in bolj intenzivna, dokler se ni razlila tja po oblakih, obrobajoč obzorje, da je bila videti liki morje, leskeče se v žoltorumenem zlatu.

A to le za trenutek, že se je jel izlivati v to barveno morje lahen, nežen karmin, izpreminjajoč vso sliko v mehko oranžno barvo, ki je postala naposled zamolklordeča. Počasi, a veličastno se je v tem pomikala izza nebeškega svoda krvavordeča obla — solnce. Prevzele so nas te čarobne krasote, da smo hkratu umolknili ter očarani po toliki lepoti nemo in solznih oči zrli ta božja čuda.

Ko je solnce priplulo že izza horizonta, je še valoval v dolinah sivi mrak, ki je postajal čimbolj vijoličast; tembolj pa so žareli in goreli Triglavovi sosedje in ogromni skladi silnega

Učitelj v Retečah, tov. Potočnik, je miren in blag značaj, ki ni še nikomur nič žalega storil. Kake vrste mož je, se vidi iz dejstva, da izhaja kar najbolje s predsednikom krajnega šolskega sveta, dasi je ta odločen in zanesljiv klerikalec. In vendar so kmetje tega učitelja, ko se je po svoji uradni dolžnosti udeležil seje krajnega šolskega sveta, dejansko napadli in ven vrgli. Enak slučaj se je zgodil v Sori. Šolski vodja tovariš Grmek se je po svoji uradni dolžnosti udeležil seje krajnega šolskega sveta. Župni upravitelj, znani Braje, je zahteval, da se g. Grmek odstrani od seje, dasi ima šolski vodja ne le pravico, nego dolžnost, da je pri seji navzoč. Ker tov. Grmek ni hotel iti, se je Braje zaletel proti njemu, da bi ga napadel, a si je še premislil in hitel klicati ljudi, da bi Grmka od seje ven vrgli. Preden se je Braje še vrnil, sta druga dva člana krajnega šolskega sveta planila na tov. Grmka, in kdo ve, kaj bi se bilo zgodilo, ko bi se Grmek ne vdal tej sili. V obeh slučajih je to eklatantno hudodelstvo javne nasilnosti v smislu § 81. kazenskega zakona.

Slučaja sta tipična in najbrže se bo ta praksa uvedla povsod tam, kjer so klerikalci na poti — napredni učitelji. Prišli smo daleč, da učitelj ni varen pred insulti celo takrat, ko izvršuje svojo dolžnost. Kakor se poroča, ima ta dva slučaja v rokah sodna oblast, ki bo gotovo pravično rešila zadevo. Kaj pa naše šolske oblasti? Ali se bodo te kaj zganile? Ne verujemo, ker so ravno te šolske oblasti indirektno krive teh razmer, ki so zavladale v kranjskem šolstvu sploh. To krivdo jim hočemo naravnost dokazati. Pri imenovanju zastopnikov v okrajne šolske svete je ta dična oblast v sporazumu z nemškimi in klerikalnimi zavezniki pometala napredne zastopnike iz te korporacije in na mesto teh imenovala klerikalce. Pri imenovanju krajnih šolskih nadzornikov je postopala zopet tako in imenovala po veliki večini klerikalce, tako n. pr. v kranjskem šolskem okraju 25 duhovnikov.

Klerikalci, videč to bratovsko naklonjenost, so začeli takoj rogoviti proti učiteljstvu in lepi sadovi že dozorevajo. Ako bi bila deželna šolska oblast vsaj nepristranska, če že ne naklonjena učiteljstvu, bi ne storila teh korakov, ki so tako lepo poživili pohlepnost klerikalcev po šoli. Tako bo najbrže v teh dveh

skalovja nebotičnih velikanov. Na severni strani je blestel v razbeljenem železu Veliki Klek, široki Dobrač in visoka Golica; proti zahodu smo zrlili veličastne, nežnordečkaste Ture; na jugu ti zalesketa srebrni pas slovanske Adrije in južnih bratov pozdrave ti pošilja istrsko-dalmatinsko gorovje, proti izhodu pa pozdravljaš v čarobni luči lesketajoče znanice: Grintovec, Rinko, Ojstrico itd.

Nad nami pa so rdeli nežni oblaki, plavajoč po tem brezmejnem veličanstvu in poljubljali zlate krone silnih gorskih velikanov — in dolgo smo opazovali ta nebeška, nepopisna čudesa — in nismo se mogli ločiti od teh rajskih višav v kljub silnemu mrazu, ki nam je pretresal ude. Naš prijatelj „dedektiv“ pa je v Aljaževem stolpu, kjer smo se vsi vpisali v spominsko knjigo, pridno pečatil razglednice, pisma, notese in sploh vse, kar mu je prišlo pod pečat, prav kot da ima zaznamovati vse hudodelce vsega sveta, hoteč se Gračanom izkazati kot pristnega veleturista — in šele naš vodnik ga izvleče ven iz tesnega zapora, da zopet skupno odrinemo s kraljevega Triglava.

„In še enkrat, gorenjska stran“ — in začeli smo plezati v istem redu kakor prej po strmih in železnih klinih navzdol na Kredarico. Med plezanjem srečamo tudi saškega kralja, ki

slučajih kaznovala — učitelja namesto da bi takoj odstavila take klerikalne sirovine iz krajnih šolskih svetov.

Pripovedujejo nam, da se nekaj časa sem po vladni palači vidi vedno polno duhovnikov, ki letajo okrog deželnošolskih organov. Kaj iščejo tam, morda se ponujajo, da bodo spisali verske — šolske knjige? Denuncirat hodijo, mi to vemo, ker nam to pričata klerikalna lista „Domoljub“ in „Slovenec“, ki posamezne učitelje uprav po cigansko črnita pred ljudstvom in proti šolskim oblastem. Mi smo že naveličani tega slepomišja in že zbiramo material, ki pride na pristojnem mestu v javnost, in potem bomo videli, ali ima klerikalizem že res zajamčeno varuštvo nad nami in nad vsem šolstvom. Lepa bi bila ta, da bi ravno porajajoče se izobraževanje vsega ljudstva dobila za varuha te duhove teme in nazadnjaštva!

Tek časa gre naprej in mi z njim, zato tudi ne pripustimo, da bi se pri nas podstavljal koklja, ki bi zadrževala splošno prebujenje. V spomin pa kličemo vsem našim zatiralcem, da smo organizirani, in bo pričela naša organizacija še drugo delo, ki ga je dosedaj izvrševala prav malo. Pričeli bomo brezobzirno vse tiste razkrinkavati, ki tlačijo učiteljstvo na ljubo klerikalcem. Čimhujši bo pritisk, temvečji bo naš odpor. Šolskim oblastim damo tedaj svobodno na razpolago: Ali hočejo podpirati nas učitelje kot razširjevalce omike in izobrazbe, ali pa klerikalce, ki hočejo vse (tudi šolske oblasti) zaslužjiti. Izbira ni težka, a zna postati usodepolna.

Naša obramba.

— Drugo leto mine ravno štirideset let, odkar je izgubila konkordatska šola svojo veljavo in moč. To je bil takrat vesel pojav, ki je pa sčasoma nekoliko otemnel. Napredni elementi so bili mnenja, da avstrijsko šolstvo ne zapade več v roke tistim, ki jim je bilo vzeto. A ni bilo tako, kakor so mislili. Res je minula doba, da bi učitelji še nadalje zvonili, pritrkavali, hodili po bero po hišah itd., a po mnogih deželah (n. pr. na Tirolskem in v Galiciji) učiteljstvo ni prišlo iz klerikalnih rok. Deželno zastopstvo je učitelje v kljub novim državnim zakonom držalo v klerikalnem jarmu.

V naših deželah zadnjih deset let klerikalci niso imeli posebnega vpliva na ljudsko šolstvo. Posebno v deželnem šolskem

se je spenjal na vrh; kot starega znanca ga pozdravimo s krepkim triglavskim pozdravom, na kar nam tudi on prijazno odzdravi — in šlo je hitreje navzdol nego prej navzgor. Posebno naš ljubi „poskakač“, ki je bil navzgor zadnji, je drsel in se spuščal drzno kakor jelen — mogoče si je želel imeti čimprej varnih tal pod nogami, kar pa je odločno zanikal in trdil, da dela to le v zabavo.

Globoko se oddahnemo in krepko zavriskamo, ko stopimo zopet na varna tla; ko se ozrem nazaj in zagledam v azurnih višavah posamezne turiste, viseče na teh drznih navpičnih stenah, liki orel nad propadom, sam sebi nisem mogel verjeti, da sem še sam pred malo časom visel na teh vrtoglavih, groznih pečinah. In to je bil naš krst turistovski in s svečananim, junaškim ponosom smo zrlili to okamenelo panoramo.

In zaželel sem si v te rajске višave vse one „Talbulmerje“ iz bele Ljubljane, ki so še pred nedavnim časom dvomili o moji bodoči turistovski slavi.

V triglavski koči nam je postregla brhka oskrbnica z raznimi konservami, in naš slavni „pošlatač“ nam je izbrskal iz naših nahrbtnikov ostale jestvine ter priložil svojo Vydrovo zalogo šumečih bonbonov, ambo itd.; končno smo izpraznili še